

Людмила Шелестова – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник провідний науковий співробітник відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України, м. Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: профільна середня освіта, дидактика, технології навчання.

✉ Shelestova.luda@gmail.com

id <https://orcid.org/0000-0003-3699-4919>

УДК 373.091.21

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2025-3-27-37>

Подано до редакції: 14.06.2025

Прийнято після рецензування: 25.07.2025

Затверджено до друку: 29.09.2025

Опубліковано: 30.09.2025

МОТИВАЦІЙНА ФУНКЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФІЛЬНІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ: СУЧАСНИЙ ВИМІР

Анотація. У статті здійснено теоретичний аналіз мотиваційної функції педагогічних технологій у профільній середній освіті з огляду на сучасні концепції навчальної мотивації. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю формування внутрішньої освітньої мотивації у старшокласників як чинника їхньої суб'єктності, пізнавальної активності та професійного самовизначення. У роботі обґрунтовано значущість педагогічних технологій не лише як інструменту трансляції знань, а і як механізму активізації мотиваційної сфери учнів. Здійснено огляд сучасних наукових підходів до мотивації в навчанні, зокрема теорії самодетермінації, очікувань-цінності та досягнень, а також проаналізовано їхню інтеграцію в освітню практику старшої школи.

Особливу увагу приділено педагогічним технологіям із вираженим мотиваційним потенціалом — проєктному, проблемному, інтерактивному навчанню, а також ІКТ, які забезпечують залучення учнів до освітнього процесу, сприяють створенню ситуації успіху та розвитку автономності. Виокремлено шість ключових педагогічних умов формування стійкої внутрішньої мотивації в умовах профільного навчання: персоніфікація змісту, підтримка автономії, створення емоційно безпечного освітнього середовища, застосування дієвих мотиваційних технологій, створення ситуації успіху та індивідуалізація процесу.

У статті акцентовано увагу на важливості врахування специфіки освітніх профілів (гуманітарного, природничого, математичного, технологічного, мистецького) для ефективного впровадження педагогічних технологій. Наголошено, що мотивація є не лише метою, а й провідним засобом забезпечення якості профільної освіти. Результати дослідження можуть бути використані для розроблення методичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення освітнього процесу в старшій школі, орієнтованого на розвиток внутрішньої мотивації, рефлексії та професійної самореалізації учнів.

Ключові слова: профільна середня освіта; мотиваційна функція; навчальна мотивація; внутрішня мотивація; педагогічні технології; пізнавальна активність; професійне самовизначення.

Постановка проблеми. Сучасна система профільної середньої освіти покликана не лише забезпечити учнів знаннями, а й сприяти їхньому професійному самовизначенню, особистісному зростанню, формуванню здатності до навчальної автономії. В умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства й оновлення освітніх стандартів особливого значення набуває мотивація учнів до навчання, адже саме вона визначає ступінь їхньої включеності

в навчальну діяльність, внутрішню готовність до саморозвитку та відповідальне ставлення до професійного вибору. У цьому контексті педагогічні технології виступають не лише засобом трансляції знань, а й інструментом формування внутрішньої мотивації. Саме тому мотиваційна функція педагогічних технологій є однією з найважливіших в умовах профільного навчання, оскільки дає змогу поєднати зміст освіти з особистісно значущими цілями учня, а навчальну діяльність – із процесами самопізнання, рефлексії та професійного становлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Проблемі реалізації мотиваційної функції педагогічних технологій у профільній середній освіті присвячено низку наукових досліджень, у яких увагу акцентовано на ролі внутрішньої мотивації як чинника формування навчальної автономії, пізнавальної активності та професійного самовизначення старшокласників. Теоретичні засади формування освітньої мотивації, обґрунтування значущості індивідуального суб'єктного досвіду, самосвідомості та саморозвитку для підвищення мотивації учнів і ефективності освітнього процесу загалом розглянуто в працях Дзюбка Л. & Гриценюк Л. (2009), Берг О. & Колодяжної А. (2021), Рибалки В. (2006), Шкурюпат А. та ін. (2021), Яценко С. (2015) та ін.

Методологічні та дидактичні основи реалізації мотиваційного складника педагогічних технологій у профільному навчанні розкрито в роботах Доротюк В. (2019), Климчука В. & Горбунової В. (2014), Козир М. (2020), Шелестової Л. (2025а) та ін., які розглядають мотивацію як інтегративну функцію педагогічної технології, що забезпечує цілеспрямовану активність учня, формування його пізнавального інтересу, рефлексійності й професійного самовизначення.

Окремі аспекти впливу педагогічних технологій на формування мотивації до навчання розглянуто в роботах Добридень А. (2008), Маляр Л. & Ваколі З. (2021), які вивчають мотиваційні компоненти самоосвітньої діяльності та пізнавальної активності в умовах профільного навчання. Психолого-педагогічні чинники формування мотиваційної сфери старшокласників, зокрема мотивації досягнення, самоствердження та соціального визнання, досліджуються у працях В. Чубаря (2023).

Емпіричні дані щодо структури мотивації старшокласників та рівнів її сформованості подано у дослідженнях Шкурюпат А. та ін. (2021), Нежданової Н. (2015), які доводять залежність ефективності профільного навчання від переважання пізнавальних мотивів у мотиваційній структурі учнів. Практичні рекомендації з формування освітнього середовища, орієнтованого на підвищення мотивації, наведено в роботах Доротюк В. (2019), Козир М. (2020), Скулиш Н. (2016), де підкреслено важливість гнучкої індивідуалізації навчального процесу, врахування особистих якостей учня, рівня його готовності до навчально-професійної діяльності.

Загалом сучасні дослідження створюють наукове підґрунтя для осмислення мотиваційної функції педагогічних технологій у профільній середній освіті. Науковий інтерес до мотивації навчальної діяльності в освіті загалом і в профільній середній освіті зокрема відображається в низці робіт. Розглядаючи мотивацію як системоутворювальний компонент освітнього процесу, науковці акцентують увагу на її значенні для формування суб'єктності, пізнавального інтересу, самостійності та рефлексійності учнів. Проте, попри наявність ґрунтовних теоретичних розвідок, питання ефективної реалізації мотиваційної функції педагогічних технологій у профільній середній освіті потребує подальшого осмислення.

Метою статті є теоретичний аналіз сучасних концепцій навчальної мотивації та досліджень щодо формування внутрішньої зацікавленості учнів до навчальної діяльності, пізнавальної активності, самостійності та професійного самовизначення; аналіз мотиваційної функції педагогічних технологій у профільній середній освіті, обґрунтування її значущості для формування внутрішньої мотивації старшокласників; виокремлення ефективних технологій, які сприяють розвитку мотивації учнів; визначення педагогічних умов, що забезпечують стійке формування мотивації до навчання в учнів старшої школи.

Методи дослідження. Дослідження ґрунтується на комплексному підході, який поєднує теоретичний аналіз наукових джерел, систематизацію наукових підходів до проблеми

мотивації, порівняльний аналіз педагогічних технологій та методів формування навчальної мотивації.

Результати та обговорення. Проблема навчальної мотивації посідає одне з центральних місць у сучасній педагогіці та психології, адже саме мотиваційна сфера є тим психологічним механізмом, що забезпечує якість навчальної діяльності. З огляду на це мотивація впливає на вибір цілей, способів їх досягнення, глибину пізнання та рівень залученості учня. Особливої актуальності це питання набуває в контексті старшої школи, коли відбувається переорієнтація освітньої мотивації із зовнішньої на внутрішню, пов'язану з самостійним визначенням цілей навчання, життєвих орієнтирів та професійної ідентичності (Добридень, 2020; Климчук & Горбунова, 2014; Маляр & Ваколя, 2021)

Загалом у теоретичному полі сучасної освітньої науки виокремлюють кілька підходів до розуміння сутності навчальної мотивації (Вознюк та ін., 2023). Один із найбільш значущих — теорія самодетермінації (Self-Determination Theory, SDT) Е. Десі та Р. Райана (2017). Згідно з положеннями цієї теорії, найбільш ефективною і стійкою є автономна мотивація. Вона виникає тоді, коли задовольняються психологічні потреби особистості в автономії, компетентності та соціальній належності. Як свідчить дослідження Аксьонова М. (2024), ця модель є найзручнішою для впровадження в освітню практику, оскільки дає змогу будувати навчальний процес навколо внутрішніх мотивів учня: інтересу, задоволення від навчання, прагнення самореалізуватися.

Інша важлива концепція — теорія очікувань-цінності (Expectancy-Value Theory, EVT), запропонована Дж. Еклз та А. Вігфілд (Wigfield, & Eccles, 2020). Вона передбачає, що мотивація залежить від того, наскільки учень очікує успіху в навчанні та наскільки значущим є для нього сам навчальний матеріал. Таким чином, важливо не лише створити умови для досягнення успіху, а й сформувати усвідомлення учнем цінності того, чого він навчається. Цей підхід набуває особливої ваги в профільній середній освіті, де учні мають право обирати напрям навчання, а отже, — повинні бачити сенс у вивченому.

У контексті мотивації пізнавальної активності також широко застосовується теорія досягнень (Achievement Goal Theory) (Pintrich, 2000), згідно з якою учні мають різні цілі у навчанні: орієнтація на майстерність (оволодіння знаннями) або орієнтація на результат (оцінка, визнання). Педагогічні технології, які акцентують увагу на процесі навчання, більшою мірою сприяють розвитку майстерності. Педагогічні технології, орієнтовані на результат, переважно пов'язані із зовнішньою мотивацією. Важливо, щоб учні прагнули до усвідомленого розвитку власної майстерності, що, своєю чергою, стимулює самовдосконалення особистості й глибоке занурення в навчання.

Вітчизняна наукова традиція також має значний доробок у дослідженні мотивації. Так, у роботі Берга О. & Колодяжної А. (2021) мотивацію визначено як динамічну систему, яка може змінюватися під дією зовнішніх чи внутрішніх чинників. Залежно від змісту та організації освітнього середовища у старшокласників можуть домінувати різні типи мотивів — від ситуативних і конформістських до внутрішньо обґрунтованих, адекватних. Мотивація старшокласників має різні складники, як пізнавальні, так і професійні мотиви. Найбільш ефективно вважають гармонійну взаємодію пізнавального і професійного складників мотивації.

Аналіз сучасних досліджень (Аксьонов, 2024; Дуброва, 2016; Маляр & Ваколя, 2021 та ін.) свідчить, що ефективність засвоєння знань безпосередньо пов'язана з тим, наскільки педагогічні технології стимулюють внутрішню освітню мотивацію учнів. У профільній школі, де навчальна діяльність повинна якомога більшою мірою узгоджуватись із особистими інтересами, здібностями і життєвими планами старшокласників, мотивація перестає бути лише інструментом стимулювання й перетворюється на важливий сенс освітньої взаємодії.

Одним із найдієвіших підходів до формування стійкої освітньої мотивації є впровадження педагогічних технологій, що забезпечують автономію, компетентність та соціальну залученість учнів. Створення умов для самостійного вибору змісту й способів навчання, можли-

висть впливати на освітній процес, а також чіткий зворотний зв'язок є критично важливими для того, щоб учень відчував себе суб'єктом освітньої діяльності, а не лише її об'єктом.

Значущим чинником внутрішньої мотивації виступає пізнавальна активність. Як свідчать дані дослідження Ващенко Л. (2022), мотивація старшокласників у профільних класах тісно пов'язана з їхніми освітніми та професійними цілями. Особливо виразною вона є в тих учнів, які поєднують інтерес до предмета з чітким баченням свого професійного майбутнього. Педагогічні технології здатні підтримати та посилити цю активність, створити ситуацію реального інтелектуального пошуку, самостійної діяльності та осмислення власного навчання.

Як засвідчив аналіз сучасних наукових джерел (Дуброва, 2016; Козир, 2020; Скулиш, 2016; Шкурюпат та ін., 2021; Шелестова, 2025a, 2025b, 2025c), на сьогодні найбільший мотиваційний потенціал мають такі педагогічні технології:

Інтерактивні технології (групові форми роботи, діалоги, дебати, «ажурні пилки», кейс-методи, каруселі, ротації тощо) виявились особливо ефективними для підвищення емоційної залученості учнів і формування соціально схвалюваної мотивації. Завдяки активній взаємодії вчителя й учнів, а також між самими учнями зростає інтерес до освітнього процесу, посилюється почуття належності до групи, формуються позитивні емоційні переживання, що стають основою для стійкої мотивації.

Проектна технологія має виражену мотиваційну спрямованість, оскільки передбачає самостійне розроблення ідеї, планування, пошук інформації, презентацію результатів. Як зазначають дослідники, проектна діяльність стимулює внутрішню активність учня, дає відчуття реального результату, практичного сенсу знань, сприяє формуванню дослідницької компетентності. Це особливо актуально в умовах профільної освіти, де проект може мати професійну або міждисциплінарну спрямованість.

Проблемне навчання, що ґрунтується на створенні інтелектуально складних ситуацій, які не мають готових відповідей, розглядають як потужний інструмент мотивації до глибокого пізнання. Зіткнення учнів із пізнавальною суперечністю активізує когнітивні процеси, породжує інтерес, стимулює самостійне мислення й пошук рішень. Проблемне навчання формує установку на розвиток майстерності учнів і сприяє переходу від зовнішніх до внутрішніх джерел мотивації.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) (віртуальні лабораторії, інтерактивні тести, освітні ігри, відеоуроки тощо) мають потужний мотиваційний потенціал завдяки візуалізації, індивідуалізації й гейміфікації навчання. ІКТ дають змогу створювати ситуації успіху, забезпечують зворотний зв'язок і можливість самоконтролю, що сприяє зростанню впевненості в собі й зниженню тривожності під час навчання.

Як зазначалося, актуальним у контексті старшої школи є переорієнтація освітньої мотивації із зовнішньої на внутрішню, що пов'язано із самостійним визначенням цілей навчання, життєвих орієнтирів та професійної ідентичності. У формуванні внутрішньої мотивації особливу роль відіграють емоції особистості: переживання задоволення від процесу навчання, переживання успіху, атмосфера підтримки, діалогу між однолітками, педагогами й батьками. Це підтверджено в дослідженнях Дуброви О. (2016), Скуріхіної А. & Петрунько О. (2016), які доводять, що педагогічні технології, засновані на інтерактивності, емоційній підтримці, сприяють переходу учнів від зовнішньої до внутрішньої мотивації, підвищують рівень самооцінки та автономності. Саме залучення учнів до активних форм взаємодії — проектної діяльності, роботи в командах, використання ІКТ — є одним з ефективних засобів формування стійкої зацікавленості навчанням.

У дослідженнях українських учених простежується також акцент на зв'язку між мотивацією та самореалізацією. Так, у працях Скулиш Н. (2016), Муранової Н. (2005), Шелестової Л. (2025a, 2025b, 2025c) мотивація постає як системоутворюючий чинник освітнього поступу, що забезпечує не лише навчальні досягнення, а й розвиток особистості, самосвідомості, соціальної активності учня. Саме педагогічні технології, що формують простір для усвідомлено-

го вибору, рефлексії, професійного самовизначення, здатні стимулювати не лише інтерес до предмета, а й широку життєву зацікавленість, що формує особистісну стійкість до зовнішніх викликів.

Варто також зауважити, що реалізація мотиваційної функції педагогічних технологій у певному профілі залежить від його специфіки. Результати сучасних емпіричних і теоретичних досліджень (Аксьонов, 2024; Ващенко, 2022; Маляр & Ваколя, 2021; Шелестова, 2025a; 2025b; 2025c та ін.) засвідчують, що універсальних технологій для всіх профілів не існує. Натомість успішними виявляються ті технології, які враховують мотиваційні пріоритети та когнітивні особливості учнів кожного конкретного профілю:

- гуманітарного (учні зазвичай мають розвинене мовлення, емоційну чутливість, соціальну спрямованість);
- математичного та фізико-технічного (мотивація учнів формується переважно на основі пізнавального інтересу, логічного мислення та потреби в досягненні);
- природничо-наукового (учні мають високу пізнавальну допитливість, схильність до експериментування та дослідження);
- мистецького (у формуванні мотивації провідну роль відіграють емоційно-естетична мотивація, потреба в самовираженні і творчості);
- технологічного (учні переважно орієнтовані на практичну діяльність, ремісничі або інженерні навички).

Таким чином, дослідники в галузі мотивації особистості наголошують на таких ключових положеннях: по-перше, саме внутрішня мотивація є основою ефективного, стійкого й глибокого занурення в навчання; по-друге, педагогічні технології повинні бути сконструйовані так, щоб задовольняти потреби учнів в автономії, компетентності та соціальній залученості; по-третє, врахування вікових, психологічних і ціннісних характеристик учнів є обов'язковою умовою успішної мотиваційної стратегії у навчанні.

Формування мотивації, зокрема її внутрішніх форм, — це не спонтанний, а педагогічно сконструйований процес, який потребує системної підтримки та цілеспрямованого впливу на когнітивну, емоційну й ціннісну сфери особистості школяра. На основі системного аналізу сучасних вітчизняних та зарубіжних досліджень можна виокремити педагогічні умови, реалізація яких у профільній середній освіті сприяє формуванню стійкої, глибоко вмотивованої навчальної діяльності учнів старшої школи. Комплексна реалізація цих умов створює стійку систему впливів, що сприяє формуванню внутрішньої мотивації, пізнавальної активності, здатності до самоосвіти та професійного самовизначення, що є визначальними орієнтирами профільної середньої освіти XXI століття.

Визначимо шість ключових педагогічних умов у роботі з формування мотивації в старшій школі:

1. Особистісна значущість навчального змісту як умова мотивації

Однією з ключових умов мотиваційної залученості є релевантність змісту навчання до потреб, інтересів та життєвих орієнтирів учнів. Це узгоджується з положеннями теорії очікувань-цінності та самодетермінації, які наголошують: завдання має набувати смислового наповнення для самого учня, інакше мотивація не матиме внутрішнього підґрунтя. У старшій школі це означає потребу в осмисленні міжпредметних зв'язків, прикладної значущості знань, а також узгодженості навчальних тем із майбутніми професійними інтересами Ващенко Л. (2022), Дуброва О. (2016) .

2. Педагогічна підтримка автономії та самостійності учнів

Висока мотивація до навчання неможлива без відчуття автономії — права на вибір, самостійне планування, ініціативу. Стратегії, що передбачають учнівське самоврядування в навчальній діяльності, індивідуальні проєкти, вибір рівня складності завдань або способу їх виконання, забезпечують перехід від зовнішнього контролю до внутрішнього самоуправління Муранова Н. (2005), Скулиш Н. (2016).

3. Емоційна підтримка та створення «ситуації успіху»

Успішність, що супроводжується позитивним зворотним зв'язком, створює передумови для розвитку освітньої мотивації, пізнавальної активності. Як свідчать результати досліджень (Маляр Л. & Ваколя З., 2021), емоційне підкріплення успіху в навчанні — один із найефективніших чинників збереження інтересу та впевненості в собі. Створення «ситуації успіху» (диференціація, формувальне оцінювання, робота з помилками без приниження) сприяють формуванню «мотивації майстерності» — прагнення розвивати компетентність без страху невдачі (Тарасова & Насінська, 2020).

4. Гнучке середовище співнавчання

Соціальна взаємодія — ще один потужний мотиватор, особливо для старшокласників, які мають високу потребу в належності до групи. Дослідження Шкурпат А. та ін. (2021) підтверджують, що кооперативні форми діяльності (парна, групова, колективна робота) не лише сприяють засвоєнню знань, а й створюють сприятливе середовище для підвищення мотивації. Важливою умовою є наявність безпечної атмосфери, де думка кожного має вагу, а помилки сприймаються як ресурс для навчання, а не як джерело осуду.

5. Використання педагогічних технологій із яскраво вираженим мотиваційним потенціалом

До технологій із яскраво вираженим мотиваційним потенціалом відносять: інтерактивне навчання, проєктні технології, проблемне навчання, навчання на основі кейсів і ситуацій вибору, цифрові платформи з елементами гейміфікації. Їхня особливість полягає в залученні учня до активного пошуку, конструювання знання, рефлексії, що саме по собі підвищує мотивацію на рівні діяльності.

6. Індивідуалізація освітнього процесу

Індивідуальні освітні траєкторії, адаптація навчання до темпу і стилю сприйняття, врахування мотиваційного профілю учня, формує почуття цінності особистого зростання (Дуброва, 2016; Муранова, 2005). За таких умов учень сприймає навчання не як зовнішній тиск, а як власний шлях, а це є основою формування внутрішньої мотивації.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Результати проведеного аналізу дають змогу стверджувати, що мотиваційна функція педагогічних технологій у профільній середній освіті є не лише важливим інструментом підтримки навчальної активності учнів, а й однією з ключових умов їхнього особистісного розвитку, професійного самовизначення та усвідомленого вибору освітньої траєкторії. Ефективна реалізація цієї функції можлива лише за умови цілеспрямованого та науково обґрунтованого підходу до побудови освітнього процесу, в якому педагогічні технології виступають не як набір методів, а як комплексна система, що враховує індивідуальні, вікові, соціокультурні й когнітивно-емоційні особливості учнів.

Установлено, що найбільший мотиваційний ефект мають педагогічні технології, які: забезпечують умови для суб'єктного включення учня в навчальну діяльність; активізують пізнавальний інтерес за допомогою створення ситуації успіху, рефлексії та співпраці; поєднують традиційні й цифрові інструменти навчання відповідно до контексту та рівня готовності учнів; сприяють розвитку внутрішньої мотивації шляхом залучення учня до проєктної, дослідницької і самоосвітньої діяльності.

Аналіз емпіричних і теоретичних джерел доводить, що педагогічні технології з вираженим мотиваційним потенціалом комплексно впливають на пізнавальну активність, якість мотивації, рівень академічної самостійності старшокласників. Саме завдяки таким технологіям зростає значущість знань у свідомості учня, виникає готовність до подолання труднощів, формуються стійкий інтерес до пізнання та потреба в саморозвитку.

Подальші дослідження мотиваційної функції педагогічних технологій у профільній середній освіті можуть бути спрямовані на розроблення практичних інструментів формування внутрішньої мотивації учнів у різних профілях навчання. Зокрема доцільно розробити адаптивні моделі організації освітнього процесу з урахуванням типів мотивації, стилів навчання та когнітивних особливостей старшокласників.

Одним із перспективних напрямів наукового пошуку є поглиблений аналіз ефективності застосування конкретних педагогічних технологій (як-от кейс-метод, навчання у співпраці, проектна діяльність) у контексті різних освітніх профілів (гуманітарного, природничого, технологічного тощо). Це дасть можливість установити специфіку мотиваційних потреб учнів кожного профілю та відповідні механізми їх реалізації.

Також актуальним є дослідження потенціалу цифрових освітніх технологій у посиленні мотивації до навчання: від гейміфікації освітнього процесу до застосування адаптивних онлайн-платформ, які дають змогу індивідуалізувати та персоналізувати навчальний контент відповідно до цілей профільної освіти.

У комплексі ці дослідження сприятимуть створенню більш цілісної та ефективної моделі профільного навчання, зорієнтованої на потреби особистості в умовах змін сучасного освітнього середовища.

Використані джерела

- Аксьонов, М. (2024). Теоретичні напрацювання щодо мотивації та їх впровадження в освіту підлітків. *Вчені записки Університету КРОК*, 3(75), 295-302. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-75-295-302>
- Берг, О., & Колодяжна, А. В. (2021). Теоретичні основи мотивації навчальної діяльності. *Збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції текстильних та фешн технологій KyivTex&Fashion* (Київ, 21 жовтня 2021 р.) (с. 125-128). Київ: КНУТД.
- Ващенко, Л. (2022). Старшокласники про мотиви навчання в профільному закладі загальної середньої освіти. *The 7th International scientific and practical conference «International scientific innovations in human life»* (January 19-21, 2022, pp. 372-375). Cognum Publishing House. <https://sci-conf.com.ua/vii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-international-scientific-innovations-in-human-life-19-21-yanvary-2022-goda-manchester-velikobritaniya-arhiv/>
- Вознюк, О. Гаращук, К. Зимовець, О. (2023). Пошуки ефективної моделі освітньої діяльності: світовий досвід. *Нові технології навчання*, 97, 16-26. <https://doi.org/10.52256/2710-3560.97.2023.97.02>
- Дзюбо, Л. Гриценко, Л. (2009). Мотивація навчальної діяльності як психолого-педагогічна проблема. *Психолінгвістика*, 4, 33-43.
- Доротюк, В. (2019). Мотивація учнів: проблема та шляхи її вирішення в умовах компетентнісно орієнтованого навчання. *Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи»*, 45-49. <https://lib.iitta.gov.ua/719756/>
- Добридень, А. (2008). Мотиви самоосвітньої діяльності старшокласників. *Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки*, 129, 33-37. <https://eprints.cdu.edu.ua/1137/>
- Дуброва, О. (2016). Навчальна мотивація як специфічний компонент навчальної діяльності. *Вісник Черкаського університету: Педагогічні науки*, 14. <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/1124>
- Климчук, В. Горбунова, В. (2014). *Внутрішня мотивація учбової діяльності молоді: теорія, методика, програма розвитку*. Житомир. <https://er.ucu.edu.ua/items/2198445f-0729-4480-a325-0a5889edd49c>
- Козир, М. (2020) Розвиток мотивації школярів до навчання засобами ІКТ. *Освітологічний дискурс*, 31(4). <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.4.15>
- Маляр, Л., Ваколя, З. (2021) Особливості мотивації учнів до навчальної діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*, 82, 102-107. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/48794>
- Муранова, Н. (2005) Науково-теоретичні основи особистісно орієнтованого навчання у допрофесійній освіті старшокласників. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 1, 79-90. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725686/1/67-%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE-%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%82.%20%D0%BE%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%96%D1%81%D0%BD%D0%BE%20%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%94%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD.%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87.%20%D1%83%20%D0%94%D0%9E%D1%81_1.pdf

- Тарасова, Т., & Насінська, Н. (2020). Мотивація досягнення успіху сучасних старшокласників. У Я. Гжесяк, І. Зимомря, & В. Ільницький (Ред.), *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи* (Т. VIII: Діалог у розвитку науки та освіти, с. 305-306). Конін: Ужгород; Київ: Херсон: Посвіт.
- Нежданова, Н. (2015). Емпіричний аналіз динаміки мотивації майбутніх фахівців як важливої складової структури їх професійних якостей. *Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. Серія: Психологія*, 20(3[37], ч. 1), 71-81. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CN-R=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Vonu_psi_2015_20_3%281%29_10
- Парфілова, С. (2006). Формування пізнавального інтересу як мотиву навчальної діяльності. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 10. Київ: Вінниця. <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/1534>
- Рибалка, В. (2006). *Теорії особистості у вітчизняній психології: Навчальний посібник*. Київ. https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=4N457jUAAAAAJ&citation_for_view=4N457jUAAAAAJ:Tyk-4S8FVUC
- Скулиш, Н. (2016). Мотивація та самореалізація старшокласників у навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. *Synytysa scientific heritage in the context of current psychology of training and development: Scientific seminar with international participation in November*. <https://fdotadotr.wordpress.com/synytysa-scientific-heritage-in-the-context-of-current-psychology-of-training-and-development/>
- Скуріхіна, А., & Петрунько, О. (2016). Особливості мотивації і ставлення до навчання старшокласників та студентів. *Наукові здобутки студентів Інституту людини*, 1 (5). <https://studscientist.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/69/72>
- Чубар, В. (2023). Формування пізнавальної активності старшокласників у процесі профільного навчання технологій. *Collection of scientific papers «Scientia», 1(29)*, 203-208. <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/696>
- Шкурюпат, А., Головченко, І., & Рудишин, С. (2021). Структура навчальної мотивації учнів старших класів. *Педагогічні науки: теорія та практика*, 3(39), 19-26. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2021-3-02>
- Шелестова, Л. (2025a). Функції педагогічних технологій у сучасній профільній школі. *Abstracts of III International Scientific and Practical Conference «The most difficult problems of youth and ways to solve them»* (pp. 170-173). Krakow, Poland. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744823/1/%D0%A8%D0%B5%D0%B%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0_01_2025.pdf
- Шелестова, Л. (2025b). Диференційна функція педагогічних технологій у профільній середній освіті. *Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference «Present and future: priority areas of research in scientific and educational activities»* (pp. 147-150). Prague, Czech Republic. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744824/1/%D0%A8%D0%B5%D0%B%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%2017_02_25.pdf
- Шелестова, Л. (2025c). Педагогічні технології як інструмент самореалізації учнів у профільній середній освіті. *Abstracts of VIII International Scientific and Practical Conference «Modern trends of social transformations of society in conditions of sustainable development»* (pp. 162-168). Stockholm, Sweden. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744825/1/%D0%A8%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B024_02_25.pdf
- Яценко, С. (2015). Особистісно орієнтоване навчання: теоретичний та прикладний аспекти. *Проблеми освіти: наук.-метод. зб.*, 85, 231-237. Київ. <http://eprints.zu.edu.ua/19778/1/%D0%AF%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%A1.pdf>
- Pintrich, P. R. (2000). The role of goal orientation in self-regulated learning. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self-regulation* (pp. 451-502). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-012109890-2/50043-3>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. Guilford Press. <https://doi.org/10.1521/978.14625/28806>
- Wigfield, A., & Eccles, J. S. (2000). Expectancy-value theory of achievement motivation. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 68-81. <https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1015>

References

- Aksonov, M. (2024). Teoretychni napratsyuvannia shchodo motyvatsii ta yikh vprovadzhennia v osvitu pidlitkiv. *Vcheni zapysky Universytetu KROK*, 3(75), 295-302. <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-75-295-302> (in Ukrainian).
- Berh, O., & Kolodiazna, A. V. (2021). Teoretychni osnovy motyvatsii navchalnoi diialnosti. In *Zbirnyk tez dopovidei V Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii tekstylnykh ta feshn tekhnolohii KyivTex&Fashion* (Kyiv, 21 zhovtnia 2021 r.) (pp. 125-128). Kyiv: KNUTD. (in Ukrainian).
- Vashchenko, L. (2022). Starshoklasnyky pro motyvny navchannia v profilnomu zakladi zahalnoi serednoi osvity. In *The 7th International scientific and practical conference «International scientific innovations in human life»* (January 19-21, 2022, pp. 372-375). Cognum Publishing House. <https://sci-conf.com.ua/vii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-international-scientific-innovations-in-human-life-19-21-yanvary-2022-goda-manchester-velikobritaniya-arhiv/> (in Ukrainian).
- Vozniuk, O., Harashchuk, K., & Zymovets, O. (2023). Poshuky efektyvnoi modeli osvitnoi diialnosti: svitovyi dosvid. *Novi tekhnolohii navchannia*, 97, 16-26. <https://doi.org/10.52256/2710-3560.97.2023.97.02> (in Ukrainian).
- Dziubko, L., & Hrytsenok, L. (2009). Motyvatsiia navchalnoi diialnosti yak psykholoho-pedahohichna problema. *Psykholinhvistyka*, 4, 33-43. (in Ukrainian).
- Dorotiuk, V. (2019). Motyvatsiia uchniv: problema ta shliakhy yii vyrishennia v umovakh kompetentnisno oriientovanoho navchannia. In *Materialy I Vseukrainskoi naukopraktychnoi internet-konferentsii «Kompetentnisno oriientovane navchannia: vyklyky ta perspektyvy»*, 45-49. <https://lib.iitta.gov.ua/719756/> (in Ukrainian).
- Dobryden, A. (2008). Motyvny samoosvitnoi diialnosti starshoklasnykiv. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriia: Pedahohichni nauky*, 129, 33-37. <https://eprints.cdu.edu.ua/1137/> (in Ukrainian).
- Dubrova, O. (2016). Navchalna motyvatsiia yak spetsyfichniy komponent navchalnoi diialnosti. *Visnyk Cherkaskoho universytetu: Pedahohichni nauky*, 14. <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/1124> (in Ukrainian).
- Klymchuk, V., & Horbunova, V. (2014). *Vnutrishnia motyvatsiia uchbovoi diialnosti molodi: teoriia, metodyka, prohrama rozvytku*. Zhytomyr. <https://er.ucu.edu.ua/items/2198445f-0729-4480-a325-0a5889edd49c> (in Ukrainian).
- Kozyr, M. (2020). Rozvytok motyvatsii shkolariv do navchannia zasobamy IKT. *Osvitohichnyi dyskurs*, 31(4). <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2020.4.15> (in Ukrainian).
- Maliar, L., & Vakolia, Z. (2021). Osoblyvosti motyvatsii uchniv do navchalnoi diialnosti. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*, 82, 102-107. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/48794> (in Ukrainian).
- Muranova, N. (2005). Naukovo-teoretychni osnovy osobystisno oriientovanoho navchannia u doprofesiinii osviti starshoklasnykiv. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity*, 1, 79-90. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/725686/1/> (in Ukrainian).
- Tarasova, T., & Nasinska, N. (2020). Motyvatsiia dosiahnennia uspiokhu suchasnykh starshoklasnykiv. In Ya. Gzhesiak, I. Zymomria, & V. Ilytskyi (Eds.), *Rozvytok suchasnoi osvity i nauky: rezultaty, problemy, perspektyvy* (Vol. VIII: Dialoh u rozvytku nauky ta osvity, pp. 305-306). Konin – Uzhhorod – Kyiv – Kherson: Posvit. (in Ukrainian).
- Nezhdanova, N. (2015). Empyrychnyi analiz dynamiky motyvatsii maibutnykh fakhivtsiv yak vazhlyvoi skladovoi struktury yikh profesiynykh yakoste. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu im. I. I. Mechnykova. Seriia: Psykholohiia*, 20(3[37], Part 1), 71-81. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CN-R=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Vonupsi_2015_20_3%281%29_10 (in Ukrainian).

- Parfilova, S. (2006). Formuvannia piznavalnogo interesu yak motyvu navchalnoi diialnosti. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*, 10. Kyiv-Vinnytsia. <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/1534> (in Ukrainian).
- Rybalka, V. (2006). *Teorii osobystosti u vitchyzniani psykhologii: Navchalnyi posibnyk*. Kyiv. https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=4H457jUAAAAJ&citation_for_view=4H457jUAAAAJ:Tyk-4Ss8FVUC (in Ukrainian).
- Skulysh, N. (2016). Motyvatsiia ta samorealizatsiia starshoklasnykiv u navchalno-vykhovnomu protsesi zahalnoosvitnoi shkoly. In *Synnytsia scientific heritage in the context of current psychology of training and development: Scientific seminar with international participation in November*. <https://fdotadotr.wordpress.com/synnytsia-scientific-heritage-in-the-context-of-current-psychology-of-training-and-development/> (in Ukrainian).
- Skurikhina, A., & Petrunko, O. (2016). Osoblyvosti motyvatsii i stavlennia do navchannia starshoklasnykiv ta studentiv. *Naukovi zdobutky studentiv Instytutu liudyny*, 1(5). <https://studscientist.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/69/72> (in Ukrainian).
- Chubar, V. (2023). Formuvannia piznavalnoi aktyvnosti starshoklasnykiv u protsesi profilnogo navchannia tekhnologii. *Collection of scientific papers «Scientia»*, 1(29), 203-208. <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/696> (in Ukrainian).
- Shkuropat, A., Holovchenko, I., & Rudyshyn, S. (2021). Struktura navchalnoi motyvatsii uchniv starshykh klasiv. *Pedahohichni nauky: teoriia ta praktyka*, 3(39), 19-26. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2021-3-02> (in Ukrainian).
- Shelestova, L. (2025a). Funktsii pedahohichnykh tekhnologii u suchasni profilnii shkoli. In *Abstracts of III International Scientific and Practical Conference «The most difficult problems of youth and ways to solve them»* (pp. 170-173). Krakow, Poland. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744823/1/%D0%A8%D0%B5%D0%B%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0_01_2025.pdf (in Ukrainian).
- Shelestova, L. (2025b). Dyferentsiina funktsiia pedahohichnykh tekhnologii u profilnii serednii osviti. In *Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference «Present and future: priority areas of research in scientific and educational activities»* (pp. 147-150). Prague, Czech Republic. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744824/1/%D0%A8%D0%B5%D0%B%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%2017_02_25.pdf (in Ukrainian).
- Shelestova, L. (2025c). Pedahohichni tekhnologii yak instrument samorealizatsii uchniv u profilnii serednii osviti. In *Abstracts of VIII International Scientific and Practical Conference «Modern trends of social transformations of society in conditions of sustainable development»* (pp. 162-168). Stockholm, Sweden. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/744825/1/%D0%A8%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B024_02_25.pdf (in Ukrainian).
- Yatsenko, S. (2015). Osobystisno oriientovane navchannia: teoretychnyi ta prykladnyi aspekty. *Problemy osvity: nauk.-metod. zb.*, 85, 231-237. Kyiv. <http://eprints.zu.edu.ua/19778/1/%D0%AF%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%A1.pdf> (in Ukrainian).
- Pintrich, P. R. (2000). The role of goal orientation in self-regulated learning. In M. Boekaerts, P. R. Pintrich, & M. Zeidner (Eds.), *Handbook of self-regulation* (pp. 451-502). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-012109890-2/50043-3> (in English).
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. Guilford Press. <https://doi.org/10.1521/978.14625/28806> (in English).
- Wigfield, A., & Eccles, J. S. (2000). Expectancy-value theory of achievement motivation. *Contemporary Educational Psychology*, 25(1), 68-81. <https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1015> (in English).

Liudmyla Shelestova – Doctor of Pedagogical Science, Leading Researcher at the Department of Didactics, Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

Research interests: specialized secondary education, didactics, learning technologies.

MOTIVATIONAL FUNCTION OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGIES IN SPECIALIZED SECONDARY EDUCATION: A MODERN DIMENSION

Abstract. The article presents a theoretical analysis of the motivational function of pedagogical technologies in specialized secondary education from the standpoint of modern concepts of educational motivation. The relevance of the study is due to the need to form internal educational motivation in high school students as a factor of their subjectivity, cognitive activity and professional self-determination. The paper substantiates the importance of pedagogical technologies not only as a tool for knowledge transfer, but also as a mechanism for activating the motivational sphere of students. A review of modern scientific approaches to motivation in learning, in particular the theory of self-determination, expectations-values and achievements, is made, and their integration into the educational practice of high school is analyzed.

Particular attention is paid to pedagogical technologies with a pronounced motivational potential – project-based, problem-based, interactive learning, as well as ICT, which ensure student engagement in the learning process, contribute to creating a situation of success and developing autonomy. Six key pedagogical conditions for the formation of sustainable intrinsic motivation in specialized education are identified: personalization of content, support for autonomy, creation of an emotionally safe educational environment, use of effective motivational technologies, creation of a situation of success, and individualization of the process.

The article emphasizes the importance of taking into account the specifics of educational profiles (humanitarian, natural, mathematical, technological, artistic) for the effective implementation of pedagogical technologies. It is emphasized that motivation is not only a goal, but also a leading means of ensuring the quality of specialized education. The results of the study can be used to develop methodological recommendations aimed at improving the educational process in high school, focused on the development of students' internal interest, reflection and professional self-realization.

Keywords: specialized secondary education; educational motivation; pedagogical technologies; intrinsic motivation; cognitive activity; professional self-determination; motivational function.